

*Airplane Etiquette in Halacha***(1) שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן יד**

בענין הליכה בסאבוויי ובבאסעס בשעה שא"א ליהזר מנגיעה ודחיפה בנשים מצד הדוחק י' מנ"א תש"כ. מע"כ ידידי מו"ה יעקב שאטטען שליט"א.

בדבר הליכה בסאבוויי ובבאסעס בזמן שהולכים בני אדם לעבודתם שנמצאים שם אנשים ונשים דחופים זה בזה, שקשה מליזהר מנגיעה ודחיפה בנשים אם מותר אז ללכת בשעות אלו שם. הנה מצד הנגיעה ודחיפה בנשים אז ליכא שום איסור משום דאין זה דרך תאוה וחבה, וכל איסור נגיעה בעריות הוא אף להרמב"ם שסובר שהוא בלאו דלא תקרבו דאורייתא דוקא דרך תאוה כמפורש בדבריו ריש פכ"א מא"ב, ומשמע שבלא דרך תאוה ליכא אף איסור מדרבנן שלא הזכיר זה, ומפורש כן בש"ך יו"ד סימן קנ"ז סק"י שהרי כתב הש"ך ראה ממה שמצינו שהאמוראים היו מחבקים ומנשקים לבנותיהם ואחיותיהם. ומש"כ הש"ך יו"ד/בסימן קצ"ה סק"כ במשמוש הדפק באשתו נדה שכיון דאינו דרך חיבת ביאה שליכא איסור דאורייתא אף להרמב"ם מותר לבעלה רק במקום סכנה ובלכא סכנה אסור לבעלה למשמש הדפק כשהיא נדה אינו מצד איסור קריבה דאיכא בכל העריות אלא מצד דיני התרחקות בין הבעל לאשתו בימי נדותה שאסרו מדרבנן. ומוכרח זה שם גופיה דהרי כתב שם שהמנהג פשוט שרופאים ישראלים ממשמשים הדפק של אשה אפילו אשת איש או נכרית, ואם היה איסור קריבה אף בלא דרך תאוה אף רק מדרבנן היה אסור להם שלא במקום סכנה, ואף שמצינו דברים שאסרו רבנן והתירו במקום חולי אף בלא סכנה...

... אבל אם יודע שהוא יבוא לידי הרהור יש לו למנוע מללכת אז אם אין נחוץ לו, ואם מוכרח לילך אז ג"כ לעבודתו אין לאסור לו אף בכה"ג, ויתחזק להסיה דעתו מהן ולהרהר בדברי תורה כעצת הרמב"ם שם הי"ט וע"ז יוכל לסמוך ולילך לעבודתו. ואם יודע שטבעו רע ויבוא מזה לידי קישוי אבר אסור לו לילך אז גם לעבודתו. אבל ח"ו לאדם להיות כן דבא זה מבטלה כדאיתא בכתובות דף נ"ט על האשה וה"ה על האיש וצריך לעסוק בתורה ובמלאכה ולא יהיה כך...

(2) משנה מסכת ברכות פרק ד**משנה ה**

היה רוכב על החמור ירד ואם אינו יכול לירד יחזיר את פניו ואם אינו יכול להחזיר את פניו יכוין את לבו כנגד בית קדש הקדשים.

משנה ו

היה יושב בספינה או בקרון או באסדא יכוין את לבו כנגד בית קדש הקדשים.

(3) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ל עמוד א

היה רוכב על החמור וכו'. תנו רבנן: היה רוכב על החמור והגיע זמן תפלה, אם יש לו מי שיאחז את חמורו - ירד למטה ויתפלל, ואם לאו - ישב במקומו ויתפלל; רבי אומר: בין כך ובין כך - ישב במקומו ויתפלל, לפי שאין דעתו מיושבת עליו. אמר רבא ואיתימא רבי יהושע בן לוי: הלכה כרבי...

(4) רש"י שם

שאינ דעתו מיושבת עליו - שקשה עליו עכוב הדרך.

(5) תוספות שם

הלכה כרבי - שלא ירד למטה ואפי' שלא במקום סכנה ואפילו במהלך מתפלל ואינו צריך להחזיר פניו כנגד ירושלים.

(6) שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן צד**סעיף ד**

היה רוכב על החמור, אין צריך לירד ולהתפלל, אפילו אם יש לו מי שתופס חמורו, אלא מתפלל דרך הילוכו; וכן אם היה בספינה או ע"ג קרון, אם יוכל לעמוד, עומד; ואם לאו, יושב במקומו ומתפלל. או אם היה הולך ברגליו,

מתפלל דרך הילוכו אף אם אין פניו כנגד ירושלים, אפילו שלא במקום סכנה, כי אם יעמוד ויתפלל יקשה בעיניו איחור דרכו ויטרד לבו ולא יוכל לכוין והכל לפי הדרך ולפי המקום ולפי יראתו ויישוב דעתו. ויש מחמירין לעמוד באבות, וראוי לחוש לדבריהם אם הוא שלא במקום סכנה.

סעיף ה

היה יושב בספינה או בעגלה, אם יכול לעמוד במקום הכריעות, עומד כדי שיהיה כורע מעומד, ופוסע ג' פסיעות. הגה: אע"פ שיושב (בכל התפלה, מ"מ אם אפשר לו לעמוד, יעמוד, כדי לקיים הכריעות והפסיעות כדרכן. (ב"י בשם א"ח) ואם א"א לו, כגון שרוכב על הבהמה, יחזיר הבהמה שלשה פסיעות לאחריה, ועולה לו כאלו פוסע בעצמו (הגהות אלפסי החדשים ס"פ תפלת השחר).

סעיף ט

מי שהוכרח להתפלל מיושב, כשיוכל צריך לחזור ולהתפלל מעומד, ואינו צריך להוסיף בה דבר. הגה: ומי שבא בדרך והוא סמוך למלון, אם יכול להסתלק מן הדרך במקום שלא יפסיקוהו עוברי דרכים, יסתלק שם ולא יתפלל במלון של עובדי כוכבים, שלא יבלבלוהו בני הבית; אבל אם א"א לו להסתלק מן הדרך במקום שלא יפסיקוהו, יתפלל במלון באיזה קרן זווית (תרומת הדשן סימן ה' /ו').

7 משנה ברורה שם ס"ק כז

ואינו צריך וכו' - ר"ל דזה לא הוי כמתפלל בתורת נדבה דקי"ל לקמן בסימן ק"ז דצריך לחדש בה ולדינא הסכימו האחרונים שא"צ לחזור ולהתפלל שנית וכן המנהג שאין עוברי דרכים שהתפללו בדרך במיושב חוזרין ומתפללין שנית ומ"מ אם הוא רוצה יכול להתפלל שנית בתורת נדבה אם הוא בטוח שיכוין לבו בתפילתו כמש"כ ס"ס ק"ז וא"צ לחדש בה דבר דזה שמתפלל עתה בעמידה הוא כחידוש כ"כ בספר מגן גבורים ומדברי פמ"ג משמע שאין כדאי להתפלל היום נדבה.

8 משנה ברורה סימן צה שם ס"ק ב

להדמות למלאכים - שכיון שמדבר עם השכינה צריך לסלק כל מחשבו' הגוף מלבו ולדמות כאלו הוא מלאך ואפילו אם הוא יושב בעגלה מ"מ יכוין רגליו [פמ"ג] עוד כתבו שאל יסמוך אז לאחריו ולא יהא מוטה לצדדיו ואל יפשוט רגליו ואל ירכיבם זה על זה מפני שכל זה הוא דרך גאוה אלא יושב וראשו כפוף [עט"ז].

9 שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן כ

המתפלל תפילה אחרת אם מצטרף למנין ודינו גבי אמירת קדיש בע"ה תשכ"ט. מע"כ ידידי הנכבד הרה"ג ר' שלום יחיאל מענדעלאוויטש שליט"א. בדבר אם מצטרפין למנין מי שמתפלל תפלה אחרת כגון שהצבור מתפללין שחרית ואחד מהן מתפלל מוסף, הנה מה שהביא כתר"ה מספר תולדות חיים שכתב באחד שעומד בשירה חדשה ושמע שהש"צ מתחיל תפלת מוסף שנשאל אם ימתין עד שיאמר הש"צ קדושה דמוסף ויאמר קדוש וברוך או יאמר עם הש"צ מלה במלה והשיב דתליא זה בפלוגתת המחבר והרמ"א /או"ח/ בסימן ק"ט סעי' ב', לא מוכן לי כי שם איירי שגם הש"צ מתפלל שחרית ולא זה היה הנידון שנשאל דאולי כשהש"צ אומר מוסף שאני אם הוא משום שלא יתחשב תפלה בצבור כשיאמר מלה במלה כשהוא מתכוין לשחרית והש"צ למוסף, וממילא טוב יותר שישתוק אף להמחבר בשביל אמן דברכת אתה קדוש שלכתחלה מודה גם המחבר כדכתב המג"א בסימן ק"ט סק"ח דרק משום מעלת תפלת בצבור עדיף להמחבר מעניית האמן, או שמתחשב זה תפלה בצבור וממילא להמחבר טוב יותר שיתפלל עם הש"צ מלה במלה. או שהנידון הוא משום דאין נוסחאות הקדושות דשל שחרית ושל מוסף שוין וכל הספק הוא רק להמחבר דלהרמ"א ודאי שלא עדיף מאם הם בתפלה אחת ונמצא שלא השיב כלום על הספק. והמתפלל מיושב באוירון אינו צריך לחזור ולהתפלל ואף לכתחילה אם קשה לו העמידה באוירון ויהיה טרוד בשביל זה יותר טוב לישב, ולעמוד קודם הכריעות כדאיתא ברמ"א /או"ח/ סי' צ"ד סעיף ה' ועיין במג"א ס"ק י"ד. ידידו, משה פיינשטיין.

10 ספר מסילת ישרים פרק כ במשקל החסידות

...נמצאת למד שהבא להתחסד חסידות אמיתי צריך שישקול כל מעשיו לפי התולדות הנמשכות מהם, ולפי התנאים המתלויים להם לפי העת לפי החברה לפי הנושא ולפי המקום, ואם הפרישה תוליד יותר קידוש שם שמים ונחת רוח לפניו מן המעשה - יפרוש ולא יעשה.